

A honfoglalástól Szent Istvánig

Utazás a magyar nemzet születéséhez

Lépj vissza az időben, és fedezd fel, hogyan lett a vándorló népből keresztény királyság!
Ismerd meg a vérszerződés legendáját, a honfoglalás izgalmas útját és Szent István király
bölcös országépítő munkáját.

Ez a munkafüzet elrepít a Kárpát-medence hajnali századaiba, ahol a hit,
a bátorság és a tudás teremtett új hazát – **Magyarországot**.

Olvass izgalmas történeteket, oldj meg rejtvényeket, rajzolj, és közben ismerd meg,
hogyan vált a múltunk a jövőnk alapjává.

Tanulj, játssz, gondolkodj – és légy részese a történetnek, amely több mint ezer éve
összeköt bennünket!

I. fejezet

A honfoglalás és a korai Árpád-ház

A honfoglalás

A honfoglalás a mai napig a magyarság történelmének egyik legfontosabb eseménye. Ha a honfoglalást, mint fogalmat nézzük, akkor egy nép olyan területszerzését értjük alatta, amelynek a célja az új haza, később akár egy új saját állam létrehozása. A magyarok honfoglalása pontosan ilyen céllal történt. A magyar honfoglalással kapcsolatban azonban kevés írásos forrás maradt fent, a folyamatot emiatt nagyon nehéz pontosan leírni.

A honfoglalást hosszú vándorlás előzte meg, amely során őseink Közép- Ázsiából a feltételezett magyar őshazán, Magna Hungárián keresztül egészen a Kárpát- medencéig jutottak és el is foglalták azt, legyőzve az itt élő népeket. A kalandozásokként ismert zsákmányszerző hadjáratokat már innen indították nem csak nyugati, hanem déli irányba is.

A honfoglalás a mai, tudományos körökben elfogadott álláspont szerint egy 862-895 között végbemenő, hosszútávú, előre eltervezett folyamat volt, melynek során őseink fokozatosan elfoglalták a Kárpát- medence teljes területét, a külső támadásokkal szemben pedig képesek voltak megvédeni azt.

A magyarok vándorlása

Az ázsiai sztyeppe a Kr.e. 6. századtól nem csak a magyarok vándorlásának adott helyet, hanem számos más nomád nép is itt vonult nyugatra. A magyarok Kr.e. 500 körül kezdték meg vándorlásukat a Kárpát- medence irányába. Feltehetően Kr.e. 500-ra már a Volga és a Káma folyó vidékén, **Baskíriában** lehettek a magyarok. Baskíriából **Levédiába** vándoroltak tovább őseink.

A magyarok a 9. század első felében **Etelközbe** (Folyóközbe) mentek. Ez a terület a Dnyeszter és a Dnyeper folyók között húzódó sztyepp volt. Itt csatlakoztak hozzájuk a kabarok, akikből a nyolcadik törzset szervezték meg a meglévő hét mellé. Itt kötötték meg a törzsszövetséget, a *vérszerződést*, ami megnövelte a magyarság erejét. A hét törzs vezetői **Álmos, Előd, Ond, Kond, Tas, Huba és Töhötöm** voltak, szövetségükkel a **nyék, a meyer, a kürt-gyarmat, a tarján, a jenő, a kér és a keszi** törzsek egyesültek.

Székely Bertalan Vérszerződés című festménye

Az Etelközből induló kalandozó hadjáratok során már megismerték a **Kárpát-medence** környékét a magyarok, a hegyekkel körülvett pusztát alkalmasnak találták letelepedésre is, így elhagyták Etelközt a 9. század végén. 895-ben Árpád vezér irányításával a magyarok többsége a Vereckei-hágón keresztül benyomult a Kárpát-medencébe.

A magyarok Kárpát-medencébe való bemutatását ábrázoló Feszty-körkép részlete

A honfoglaló magyarság

A magyar törzsek létszámára csak becslések állnak rendelkezésünkre, ezek szerint 200-500 ezer fő lehetett a magyarok száma ekkoriban, amiből kb. 40-70 ezer fő volt a katona.

A magyarság félnomád életmódot folytatott, amin belül az állattartás, a ló és a szarvasmarha tenyésztése volt a meghatározó, mivel ezekkel könnyebben lehetett mozogni, illetve a lovas harcmodor miatt szükség volt rájuk a hadjáratokban is. Emellett juhokat és kecskéket is legeltettek, melyek tartása a letelepedés után jelentősebb lett. A honfoglalást követő időszakban jelent meg a baromfitartás, illetve a halászat és a vadászat is.

Földműveléssel is foglalkoztak, ami a Kárpát-medencében élő szláv népcsoportoknak köszönhetően gyors fejlődésen ment keresztül a letelepedés után. A legfontosabb növény a köles, a búza és az árpa volt. Az ipar és a kereskedelem ekkor még jelentéktelen lehetett, de az is fejlődésnek indult. A prémek készítése, az állati bőrök feldolgozása, a szövés, a nemezelés mind ekkor terjedtek el. A fazekas és a fémmegmunkáló foglalkozások egyre nagyobb hangsúlyt kaptak.

A letelepedést követően a vándorlás során használt jurták mellett a földbe vájt veremházak és a faházak is megjelentek, hiszen már nem kellett mozgatni a lakóhelyet. Kezdetben még megtartották a téli és a nyári szálláshelyek kialakítását, de a téli szálláshelyek később állandó falvakká alakultak a legeltetés háttérbe szorulása miatt.

*Ehhez hasonló jurtákban éltek őseink is a pusztai vándorlás során,
a letelepedett életmódot megelőzően*

A magyarok ekkoriban még a sámánizmust gyakorolták. Ez inkább nevezhető hiedelemvilágnak, mint vallásnak. Vándorló őseink tisztelték a totemeket, egyes állatok neveit ki sem ejtették, külső jellegzetességeivel nevezték meg őket.

Táltosok Forrás: László Gyula: 50 rajz a honfoglalókról

Árpád vezér

A honfoglaló magyarokat Árpád nagyfejedelem vezette be a Kárpát-medencébe. Ő Álmos vezér fia volt, aki a magyarok kendéje, szellemi vezetője volt Etelköz óta. Az Árpád-ház uralkodói (tehát I. Szent István király is) Árpád nagyfejedelemtől származtak.

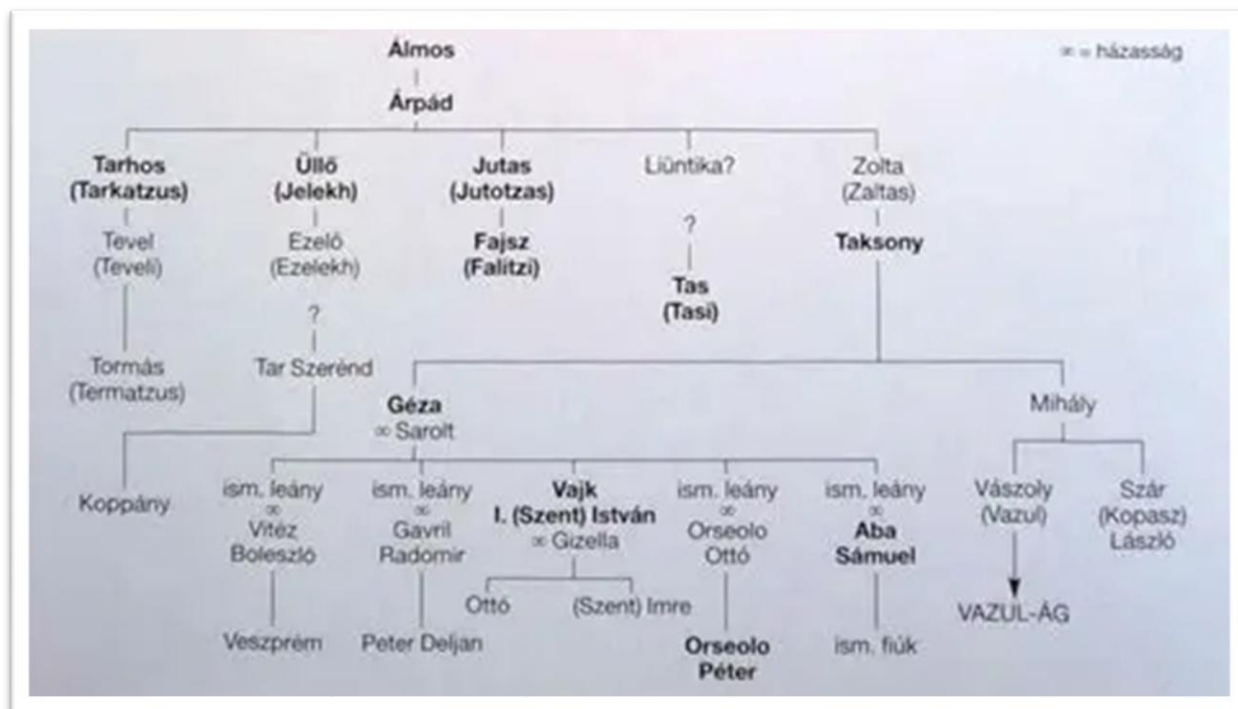
Árpád feleségének neve nem maradt fent, de öt fia, Tarhos (Tarkatzus, vagy Tarkacsu), Üllő (Jelexh), Jutas (Jutotzas), Liüntika (Levente) és Zolta (Zaltas) ismertek. Árpád halála 907 körül következett be, egyes feltételezések szerint pár évvel korábban lehetett. Feltételezik, hogy Óbudán temették el, de a sírja sosem került elő.

Géza fejedelem uralkodása, az Árpádok nemzetsége

A Magyar Nagyfejedelemség a 9. század közepétől az első ezredfordulóig állt fenn, előbb Etelközben, aztán a Kárpát-medencében. A főhatalmat mindvégig egyetlen dinasztia, Álmos nemzetsége birtokolta.

Taksony halála után fia, Géza (Árpád dédunokája) lett a nagyfejedelem, 970 körül. Rendhagyó módon ment végbe az uralkodóváltás, mert az Árpád-ház legfiatalabb ága nem adta vissza a hatalmat az idősebb ágaknak. Addig ugyanis a nemzetség legidősebb férfi tagja örökölte a hatalmat (ezt a szokást hívják *seniorátusnak*), ettől kezdve viszont az uralkodói hatalom öröklése a családon belül történt, az elsőszülöttség joga alapján (*primogenitúra*).

Géza erős, sőt véres kézzel uralkodott. Ehhez méltó társat lelt feleségében, aki hozzá fogható kemény személyiség volt. Géza az erdélyi Gyula leányát, Saroltot vette feleségül, megszerezve a keleti országrész támogatását. (A Gyula személynév a gyula méltóságnévből eredt, így Géza a gyulák családját kötötte magához azzal, hogy elvette Saroltot.)

A korai Árpád-ház családfája

Géza felismerte, hogy országát csak a keresztény hit bevezetésével tudja megerősíteni. 973-ban elküldte követeit a német-római császárhoz, I. Ottóhoz Quedlinburgba. Hittérítőket kért, majd egy újabb hullámban bencés szerzetesek érkeztek az országba a 996-ban alapított pannonhalmi apátságba. Fia, István (korábban Vajknak hívták, csak megkeresztelkedésekor vette fel az István nevet) számára sikerült megszerezni feleségül Gizella bajor hercegnőt. István és Gizella házassága révén az Árpádok rokonságba kerültek a császári uralkodócsaláddal.

A Gizellával érkezett német lovagok is tovább erősítették Géza hatalmát. Erre szükség is volt, mert amikor 997 elején Géza meghalt, István uralmi követelését nem mindenki fogadta el. Az uralkodói családon belül Istvánnal szemben hatalmi igényekkel lépett fel Koppány, aki István távoli rokona volt. Ezt az is bizonyítja, hogy Koppány feleségül kérte az özvegy Saroltot a sztyepei rokonházasság (*levirátus*, vagy sógorházasság) szokása alapján, valamint, hogy a főhatalomra tört, amit csak a dinasztia tagjaként tehetett meg.

Az új öröklési rend ellen lázadó Koppányt az idegen lovagok segítségével István még 997-ben legyőzte. Így biztosította uralmát és ezen keresztül Magyarország jövőjét. A keresztény birodalmak sokáig nem tűrtek volna meg maguk között egy pogány államot, Magyarország hivatalosan keresztény állammá való átalakítását viszont az Árpád-ház kereszténnyé lett ága és István szavatolta. István azt is felismerte, hogy egy új államforma nagyobb hatalmat biztosít neki, ezért a nagyfejedelmi hagyatékkal szakítva királyságra készült, így egy koronázó fővárost is választott magának. Ez lett Székesfehérvár, ahol apja nyughelyéhez közel, 997–1000 között felépíttette a Szűz Mária-bazilikát. II. Szilveszter pápától koronát kapott, amellyel 1000 karácsonyán Istvánt Székesfehérváron királlyá koronázták.

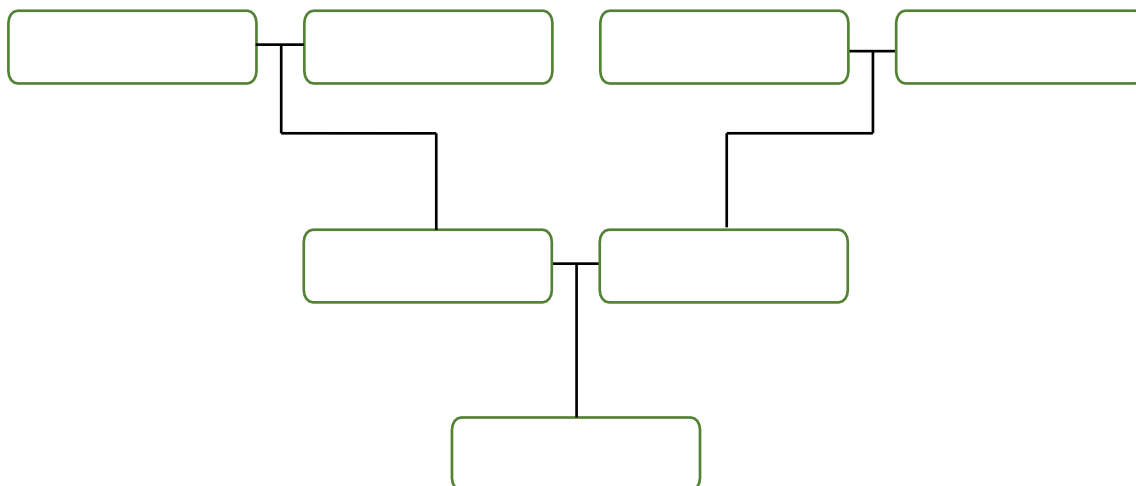
Feladatok az első fejezethez

1. Készítsd saját családfát!

A tanultakból megismerhetted, hogy milyen volt a korai Árpád-ház családfája. Most készítsd el a saját családfádat is! Családtagjaid neve alá írd be a családi szerepkörüket is (pl. anya, apa, nagymama, nagypapa, testvér stb.)! Ha szükséges, rajzolj még extra ágakat a családfára!

Milyen egyéb rokoni titulusokat ismersz még? El tudod mondani, hogy ezek mit jelentenek („kinek a kije”)? (Pl. sógor, anyós, após, unokaöcs stb.)

Ismersz-e esetleg bármilyen régies magyar rokoni titulust? (Pl. ipa, napa, ángya, komája valakinek.) Van ötleted, hogy kiket nevezhettek így régen?

2. A Vérszerződés Hangja – élő közvetítés Etelközből (Honfoglalás témájú szerepjáték, a „Rádiótól jöttem” játék alapján)

Etelköz földjén járunk, a Dnyeszter és a Dnyeper között. A hét magyar törzs vezetői tanácskozásra gyűltek össze. A Vérszerződés Hangja című műsort halljátok, a magyarok első híradóját! Riportereink most megszólaltatják a nagy vezéreket és a honfoglalás korának hőseit!

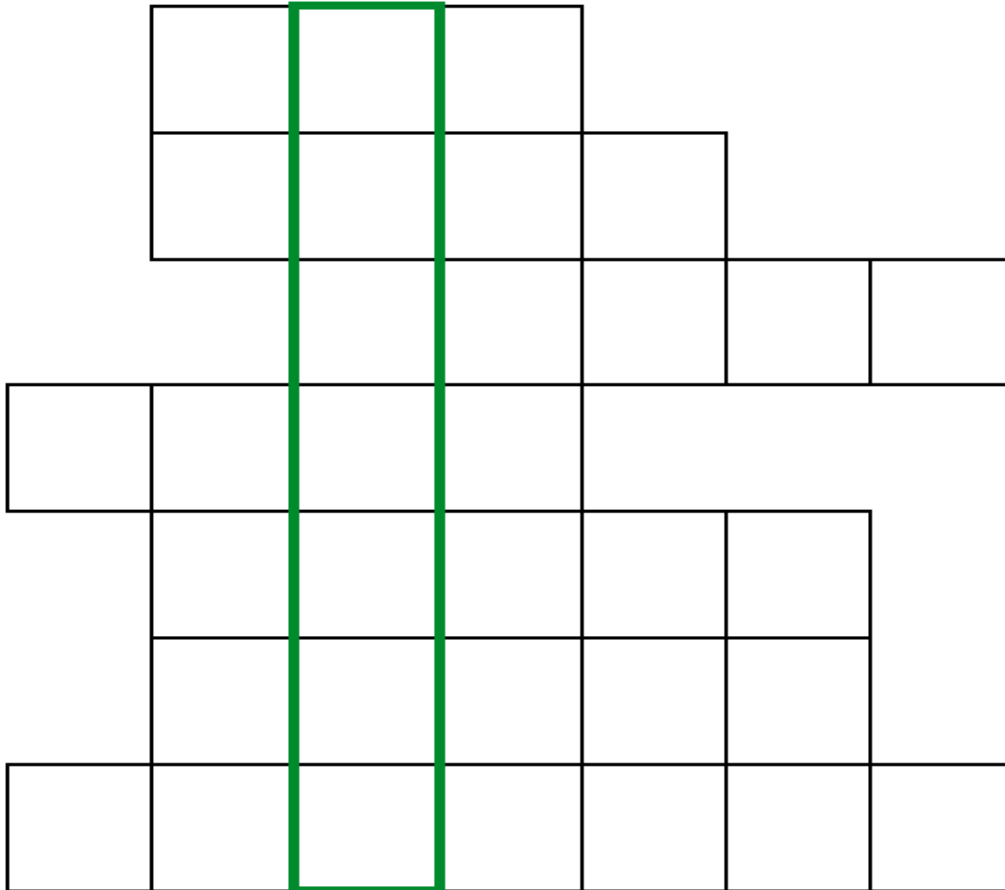
Szerepek: 1 fő: Riporter / Krónikás tudósító (a „rádiós”); 1 fő: Interjúalany – lehet: Árpád vezér, Kusid követ, egy honfoglaló harcos vagy asszony, egy sámán / táltos, egy kazár követ, vagy akár egy besenyő harcos. A többiek: hallgatóság, akik „betelefonálhatnak” vagy közbeszólhatnak.

A riporter kérdéseket tesz fel, például: Miért indultatok el Etelközből a Kárpátok felé? Mit jelent a vérszerződés a magyar törzseknek? Milyen volt az élet a sztyeppén? Milyen állapotokat tartotok, hogyan készültök a vándorlásra? Mit éreztél, amikor először láttad a Kárpátokat? Az interjúalany improvizálva válaszol – akár viccesen, akár komolyan.

3. Fejtsd meg a titkos üzenetet!

A kérdések alapján töltsd ki a keresztrejtvény sorait! Ha ügyesen megfejted, a rejtvényt a végén egy titkos üzenet is előbukkan!

Mi ez az üzenet? Írd ide: _____

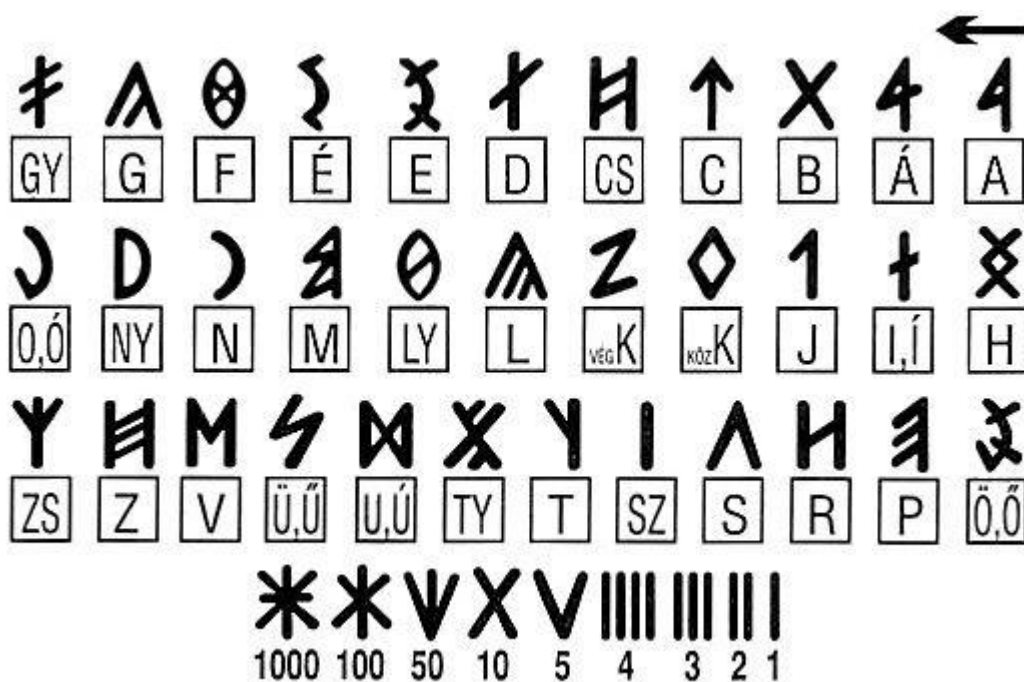
A kérdések:

1. Fejér megyei város/régi férfinév
2. Nomád nép/fáról lehullott falevél
3. Jogtalanul, erőszakkal eltulajdonít
4. Régi lovagi fegyver
5. Kietlen, sík füves táj
6. Állatok terelésére szánt, pattogó hangot adó eszköz
7. Csípős hideg régiesen

1. Aba, 2. avar, 3. rabol, 4. kard, 5. puszta, 6. ostor, 7. zimankó
Megfejtés: Balaton

4. Írd le a saját nevedet rovásírással!

A régi magyarok **rovásírást** használtak, nem papírra írtak, hanem fadarabba, vagy csontba vésték az írást, a betűket pedig „rovásokkal”, vagyis kis bevágásokkal készítették. Képzeld el, hogy te is egy honfoglaló vagy, és készíts magadnak saját „névbotot”! Rajzolj egy hosszú botot a papírra, és a lenti kép segítségével, rovásírással „vésd bele” a nevedet! Vigyázz! A rovásírást – az általunk használt írástól eltérően – nem balról jobbra, hanem **JOBBRÓL BALRA** kell írni (a képen a nyíl mutatja az irányt)!

5. Szövegértés és ismeretellenőrzés – A honfoglalás – őseink útja az új hazába: Jelöld a helyes választ!

- Mit jelent a „honfoglalás” szó?**
 - Egy nép új hazába költözését
 - Egy ország megalapítását békés úton
 - Egy király megkoronázását
- Honnan indultak őseink, és hová érkeztek?**
 - Kínából Afrikába
 - Közép-Ázsiából a Kárpát-medencébe
 - Itáliából Bizáncba
- Melyik néptől vették át a magyarok a kettős fejedelemség rendszerét?**
 - A kazároktól
 - A bolgároktól
 - A frankoktól
- Kik vezették a hét magyar törzset?**
 - Álmos és Árpád
 - István és Koppány
 - Géza és Sarolt

5. **Hol kötötték meg a vérszerződést?**
 - Pannóniában
 - Etelközben
 - Levédiában
6. **Mikor kezdődött a honfoglalás?**
 - 862–895 között
 - 1000-ben
 - 1241-ben
7. **Ki vezette a magyarokat a honfoglalás idején?**
 - Géza fejedelem
 - Árpád
 - Koppány
8. **Melyik csata biztosította a magyarok új hazáját?**
 - Pozsonyi csata (907)
 - Augsburgi csata (955)
 - Mohácsi csata (1526)
9. **Milyen életmódot folytattak a honfoglaló magyarok?**
 - Földművelő életmódot
 - Félnomád életmódot
 - Városi iparos életmódot
10. **Milyen hitet követtek ősünk a kereszténység felvétele előtt?**
 - Buddhizmust
 - Sámánizmust
 - Katolicizmust

6. Olvasd el a történetet figyelmesen, majd válaszolj a kérdésekre!

A fehér ló mondája

Árpád vezér és nemesei hallottak Pannónia gazdagságáról, hogy legjobb folyó a Duna, és jobb föld a világon sehol sincsen, ezért közös elhatározással elküldtek egy hírszerzőt, név szerint Kusidot, hogy az egész földet szemlélje meg, és a föld lakóit kérdezze ki.

Amikor Kusid Magyarországot közepébe eljött, és a Duna menti részekre leszállott, azt látta, hogy a táj kellemes, körös-körül a föld jó és termékeny, a folyó jó és füves – mindez tetszett neki. Ezután elment a tartomány fejedelméhez, aki Attila után ott uralkodott; a fejedelmet Szvatopluknak hívták. Kusid köszöntötte népe nevében, és az ügyet, amiért odament, előadta. Amikor

Szvatopluk a magyarok szándékát meghallotta, nagy örömmel üdvözölt, mert azt hitte, hogy ezek parasztok, akik azért jöttek, hogy az ő földjét megműveljék. Örömeiben a követet kegyelmesen elbocsátotta. Kusid pedig a Duna vizéből kulacsát megtöltötte, perje fűvel tömlőjét megrakta, aztán a fekete földből rögöket vett fel, azzal az övéhez visszatért.

Amikor elmondotta mindazt, amit látott és hallott, és a kulacs vizet, a földet és a fűvet megmutatta, a magyarok nagy örömmel üdvözöltek. Mindjárt felismerték, hogy a föld igen jó, a víz édes, és a mező füve hasonlatos ahhoz, amit Kusid nekik elbeszélte. Ezután

közös határozattal Kusidot a fejedelemhez visszaküldték, és Szvatopluk fejedelemnek egy nagy fehér arabs paripát, arábiai arannyal aranyozott nyereggel, aranyos fékkel a földért elküldötték.

Amikor Szvatopluk fejedelem az ajándékot meglátta, még jobban megörült, mert azt hitte, hogy ezt földjéért, mint telepések küldték. Ekkor Kusid a fejedelemtől azt kérte, hogy földet, füvet és vizet adjon.

A fejedelem pedig mosolyogva így szólt:

– Legyen nekik ezért az ajándékért annyi, amennyit akarnak.

Kusid pedig ezzel a hírral az övéihez visszatért.

Árpád vezér ezalatt a hét vezérrel Pannóniába bejött, de nem mint vendég, hanem mint a föld jogos örököse és birtokosa. Ekkor a magyarok egy másik követet küldtek Szvatoplukhoz, és ilyen üzenetet bíztak rá:

– Árpád és vitézei neked azt mondják, hogy azon a földön, amelyet tőled megvettek, tovább semmiképpen se maradj. A földedet lovon, a füvedet féken, a vizedet nyergen megvették, és te szegénységed meg kapzsiságod miatt a földet, a füvet és a vizet nekik átadtad.

Amikor a fejedelemnek ezt az üzenetet átadták, mosolyogva így szólt:

– Azt a lovat bunkósbottal agyonüssék, a féket a mezőre kivessék, az aranyos nyeret a Duna vizébe hajítsák!

Erre a követ így szólt:

– És ebből, uram, a magyaroknak mi kára lesz? Ha a lovat megütteted, az ő kutyáiknak adsz eleséget, ha a féket a fűbe kivetted, az ő embereik, akik a füvet kaszálják, az aranyát megtalálják; ha pedig a nyeret a Dunába hajítod, halászaik az aranyos nyeret a partra kiteszik és hazaviszik. Ha a föld, a fű és a víz az övék, akkor minden az övék!

*Amikor ezt a fejedelem meghallotta, gyorsan **sereg** gyűjtött, mert félt a **magyarok**. **Szövetségesei** is **segítség** kért; majd a **csapatok** egyesítette, és a **magyarok** vonult. A magyarok eközben a **Duna** érkeztek, és egy gyönyörű mezőn **hajnalhasadtá** csatát kezdtek. Az Úr segedelme velük volt: **színük** Szvatopluk fejedelem **futás** eredt. A magyarok egészen a **Duná** üldözték. Ott Szvatopluk **ijedté** a folyó beleugratott, és a sebes **víz** belefutott.*

1. **Ki volt a magyarok vezére a történetben?**

- Koppány
- Árpád
- István

2. **Kit küldött Árpád hírszerzőnek?**

- Szvatoplukot
- Kusidot
- Attilát

3. **Mit vitt magával Kusid, amikor visszatért a magyarokhoz?**

- Könyvet és kardot
- Földet, füvet és vizet
- Aranyat és ezüstöt

4. **Milyen ajándékot küldtek a magyarok Szvatopluknak?**

- Egy fehér lovat aranyos nyereggel és fékkel
- Egy fekete kutyát
- Egy aranykoronát

5. **Mit gondolt Szvatopluk, miért kapták az ajándékot a magyarok?**

- Hogy a magyarok meg akarják támadni
- Hogy a magyarok telepesek és a földjén akarnak dolgozni
- Hogy a magyarok el akarnak költözni

6. **Mit jelentett a fehér ló ajándéka valójában?**

- A magyarok megvették a földet, a fűvet és a vizet
- Csak barátságot akartak kötni
- Születésnap meglepetés volt

7. **Mi történt a történet végén Szvatoplukkal?**

- Királlyá koronázták
- Elmenekült és a folyóba fulladt
- Megbékélt a magyarokkal

7. **A történet utolsó bekezdésében egészítsd ki a hiányzó szavakat a megfelelő, „-t”, „-ig”, „-ba”, „-be”, „-nak”, „-val”, „-tól”, „-től” ragokkal, valamint a „mellé”, „elé” és „elől” határozószavakkal!**

8. **Gyűjtsd ki a történetből a benne szereplő személyneveket! Írd őket a lenti vonalakra! Tudod-e, hogy mi lehet az ötödik személynév, és miért?**

1. _____ 2. _____
3. _____ 4. _____
5. _____

9. **A történet alábbi részletében keresd meg a főneveket (mi?/ki? kérdésre válaszoló szavak) és a mellékneveket (milyen? kérdésre válaszoló szavak)!**

Amikor Kusid Magyarország közepébe eljött, és a Duna menti részekre leszállott, azt látta, hogy a táj kellemes, körös-körül a föld jó és termékeny, a folyó jó és füves – mindez tetszett neki. Ezután elment a tartomány fejedelméhez, aki Attila után ott uralkodott; a fejedelmet Szvatopluknak hívták. Kusid köszöntötte népe nevében, és az ügyet, amiért odament, előadta. Amikor Szvatopluk a magyarok szándékát meghallotta, nagy örömmel örvendezett, mert azt hitte, hogy ezek parasztok, akik azért jöttek, hogy az ő földjét megműveljék. Örömeiben a követet kegyelmesen elbocsátotta. Kusid pedig a Duna vizéből kulacsát megtöltötte, perje fűvel tömlőjét megrakta, aztán a fekete földből rögöket vett fel, azzal az övéihez visszatért.

Amikor elmondotta mindazt, amit látott és hallott, és a kulacs vizet, a földet és a fűvet megmutatta, a magyarok nagy örömmel örvendeztek. Mindjárt felismerték, hogy a föld igen jó, a víz édes, és a mező füve hasonlatos ahhoz, amit Kusid nekik elbeszélt. Ezután közös határozattal Kusidot a fejedelemhez visszaküldték, és Szvatopluk fejedelemnek egy nagy fehér arabs paripát, arabiai arannyal aranyozott nyereggel, aranyos fékkel a földért elküldötték.

Hányat találtál? Sorol fel ezeket:

Főnevek: _____

Melléknevek: _____

10. Egészítsd ki az alábbi szöveget a lenti szavakkal!

A _____ magyarok élete szorosan összefonódott a pusztai életmóddal és a természet ritmusával. Vándorló népként legfőbb kincsük a _____ volt, amely nemcsak közlekedési eszközként, hanem a harcban és a mindennapi munkában is nélkülözhetetlen társuk volt. A magyarok _____ laktak, ezek könnyen szétszedhető, nemezéből és fából készült sátrak voltak, így a _____ élethez kiválóan alkalmazkodtak. Öltözetük is a mozgékony élethez igazodott: bőrből, nemezéből és prémekből készült ruhákat viseltek, amelyek egyszerre voltak praktikusak és díszesek. A férfiak csizmát, övet, és gyakran veretes fegyverövet hordtak, míg az asszonyok hímzett ruhákat, ékszereket, gyöngyöket viseltek. Ételeik egyszerűek, de _____ voltak. Főként húst, tejet, tejtermékeket és gabonaételeket fogyasztottak. A húsokat gyakran szárították vagy füstölték, hogy hosszabb ideig _____ legyen, a tejből kumiszt – _____ ital – készítettek. A honfoglaló magyarok tehát _____, de gazdag életet éltek a pusztán: életmódjuk a szabadságot, a _____ közelségét és a _____ erejét tükrözte. Ez az _____ tette őket ki-tartó, bátor és _____ néppé, amely képes volt új hazát találni a Kárpát-medencében.

honfoglaló

alkalmazkodó

juritákban

eltartható

ló

természet

táplálóak

nomád

erjesztett

kemény

közösség

életforma

11. „Hét vezér tanácsa” – szerepjáték

- Osszátok ki a hét vezér szerepét: Álmos, Előd, Ond, Kond, Tas, Huba, Töhötöm.
- Készítsetek papír „törzsi zászlókat” (rajz, szimbólum, színek).
- Minden vezér mondjon el egy rövid fogadalmat, amit a vérszerződéskor tehetett: pl. „Hűséget fogadok a népnek!” vagy „Bátorsággal védem az új hazát!”

12. Számháború: „Lovas harcosok” – mozgásos csapatjáték

- Két csapatra oszlik a csoport: „honfoglalók” és „bajorok”.
- A „bajorok” egy képzeletbeli vonalat (Duna-vonal) védenek.
- A „honfoglalók” próbálnak átjutni rajta „lőháton” (ugrás, futás, kúszás).
- A cél, hogy „elfoglalják” a nyugati határt – így elevenítsétek fel a **pozsonyi csatát!**

SZÁMHÁBORÚ

Kellékek: számos kartonlapok.

Előkészület: a gumiszalaggal ellátott kartonlapokra két eltérő színnel írjunk fel azonos hosszúságú számokat. A lapok mérete kb. egy A/4-es lap harmada legyen. Osszuk el a játékosokat két csapatra. A játékvezető mutassa meg a gyerekeknek a játékteret, majd ossza ki a számokat. Az egyik csapat tagjainak az egyik színt, a másiknak a másikat.

Feladat: a játékosok elszaladnak egy búvóhelyre a játéktéren, megjegyzik a számukat, majd a fejükre teszik a papírt, a gumi segítségével. A játék egy előre megbeszélt jelre indul. A játékosoknak le kell olvasniuk hangosan, a másik csapat játékosainak számát úgy, hogy közben a saját számukat ne lássa az ellenfél. Aki hallja a számát, vagyis a leolvasott játékos, egy előre megbeszélt helyre megy, ahol leteszi a számát, s ülve nézi a további játékot, ill. csöndben drukkol a csapattársainak. A játék addig tart, amíg valamelyik csapat el nem fogy. A játék kezdete előtt a szabályokat mindig tisztázzuk!

Lehetséges kiegészítés: Úgy is játszhatjuk a játékot, hogy az egyik csapat eldug egy zászlót, vagy más tárgyat a játéktéren, s a másik csapat próbálja ezt megtalálni. Közben persze mindkét csapat igyekszik az ellenfél számát leolvasni, s így kiejteni a játékosokat a játékból. A „kincset” elrejtő csapat akkor nyer, ha az ellenfél csapata elfogy. A kereső csapat pedig akkor, ha megtalálja a zászlót, vagy az ellenfél csapatából mindenkit leolvas.

Mindenképpen fás, bokros területet jelöljünk ki játéktérnek

II. fejezet

István király uralkodása

Az állam alapjainak megszervezése

A keresztény államalapítás nagy változásokat hozott az első ezredfordulón. A nagyfejedelemség kori tisztségek helyébe új intézményeket állított István. Megteremtette a területi alapú közigazgatást, bevezette a törvények írásba foglalását. Királysága első éveiben több hadjáratot is vezetett. 1003 körül megtámadta az erdélyi Gyulák családját, valószínűleg azért, mert az anyai rokonok nem nézték jó szemmel, hogy Gizella királyné válásával már nem Sarolt volt Magyarország első asszonya. Kevéssel ezután hadat küldött a Maros-vidék ura, Ajtony ellen is.

István nevéhez fűződik a keresztény egyházszerkezeti hazai alapjainak lerakása is. A létrehozott egyházi hierarchiát jelentős földadománnyal támogatta. A pogány társadalom megtérítése és a pogány rituális szokások felszámolása csak erős állami szigorral történhetett.

A nyugati minták átültetésében Istvánnak számos segítőtje akadt. Feleségével nemcsak lovagok érkeztek Magyarországra, hanem a császári adminisztráció egykori alkalmazottai is. A német hatások István államszervező munkájában számtalan helyen megmutatkoztak (például oklevélkiadás, törvényhozás, pénzverés). Az uralkodó az államalapítással és az egyház megszervezésével kapcsolatos rendelkezéseit két törvénykönyvben foglalta össze. Teljesen új szokásokat kellett meghonosítani (pl. vasárnapi miselátogatás, gyónás, böjtölés stb.), miközben a régi, pogány hitvilág az idősebb korosztály körében tovább élt.

A kereszténység felvételét és az egyházi előírások betartását mindvégig szigorú törvények szabályozták. Az alsópapság anyagi helyzetét a tized bevezetése segítette, illetve az a rendelkezés, amely tíz falu templomépítési kötelezettségéről és fenntartásáról intézkedett. Jóllehet kezdetben külföldi papok tevékenykedtek az országban, egy idő után a bencések a hitélet működtetésére már magyar papokat is felkészítettek.

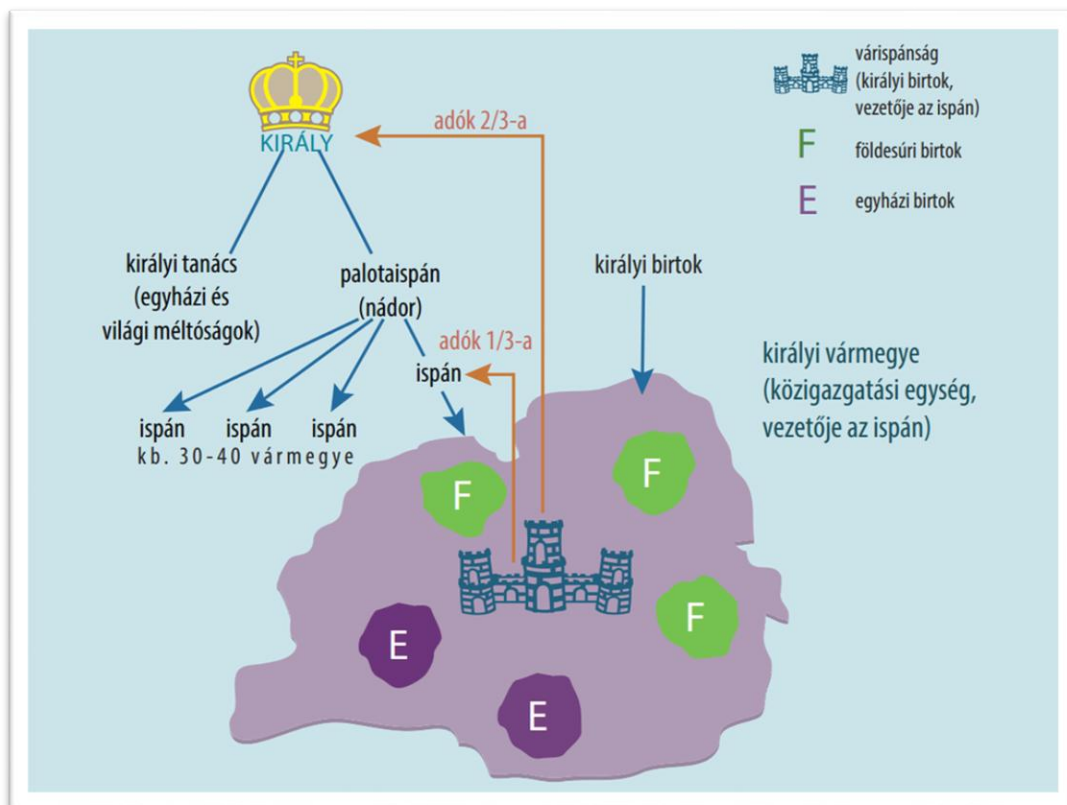
István király monogramja

(forrás: pannonhalmifopatsag.hu)

A világi közigazgatás kialakítása

Szent István korában az államszervezés világi (tehát nem egyházi) uralmat megteremtő fő intézkedése a **vármegyerendszer** kialakítása volt. A nemzetségi alapon működő hadszervezet helyett szükségessé vált egy területi alapú rendszer kialakítása, amellyel az országot hatékonyan lehetett működtetni, azaz a királyi akaratnak érvényt szerezni, és a külső védelmet is biztosítani. A királyi vármegyerendszer kialakítása tehát István életművének egyik legfontosabb intézkedése volt, a mai magyarországi vármegyék nevének jelentős része is ebből a korból származik.

A korabeli adatok és források alapján elmondhatjuk, hogy a világi igazgatás (azaz a vármegyék) és az egyházszerkezet (azaz az egyházmegyék, püspökségek) között területi alapú kapcsolat létezett. A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy egy püspökséghez több vármegyeyeni terület tartozott. A királyi vármegye az egyházi rendszeren belül a középszintű területi egységnek, vagyis az esperességnek feleltethető meg (a korai alapítású megyék esetében a megye és az esperesség területe általában teljesen meg is egyezett). A vármegyék összefüggő területéhez a királyi birtokok mellett az egyházi és a világi (pl. földesúri) birtokok szintén hozzátartoztak.

A királyi vármegye felépítése

(forrás: www.nkp.hu)

A király hatalma a megyék katonai erejére épült. Várak ott létesültek, ahol az a királyi hatalom szempontjából fontos volt: például, ahol a határvédelem indokolta, ahol az egyes törzsek legyőzése után szükséges volt az Árpád-ház hatalmát demonstrálni, vagy ahol olyan nagy létszámú népesség élt, amelynek irányítására szükség volt egy királyi tisztségviselő jelenlétére. A várak

voltak a **várispánságok** központjai is. A várispánságot a vármegyétől elsősorban az különböztette meg, hogy ehhez kizárólag királyi földek tartoztak, míg a vármegye – azon túl, hogy magában foglalta a várispánságot – felölelt minden más jellegű, vagyis egyházi és világi birtokokat is. A várispánság emellett alapvetően katonai feladatokat látott el. Élén a király által kinevezett ispán állt, akinek személyét gyakran német lovagok, illetve saját rokonai közül választotta ki a király. Az ispán felügyelte a vár mellett zajló várásokat, kezelte az innen származó bevételeket is, amelyek a királyi kincstárba kerültek.

A királyi birtokokon a gazdasági életet a várjobbágyok szervezték, őket a várnépek látták el étellel, fegyverrel és a mindennapi élethez szükséges felszerelésekkel. A várhoz rendelt népesség alkotta a királyi hadszervezet alapját, egy-egy ispán mintegy 3-400 fővel vonult hadba. A harcos várjobbágyokat tízes-százás szervezetekbe osztották, élükön a tisztjeik, a tizedesek és a századosok álltak. A határvármegyék különleges feladatait örök és lövők látták el. Nyomukat mindmáig őrzik hazánk nyugati határvidékeinek földrajzi nevei, az Őrség és a Lővérek.

Az egyházszervezet kiépítése

István – a nyugati uralkodókhoz hasonlóan – a püspökök kinevezésének és az egyházmegyék alapításának jogával rendelkezett (ezt nevezzük investitúrának). Így az egyházszervezet kialakításakor a pápaságtól függetlenül cselekedhetett. Az egyház intézményi kereteit alkotó püspökségek zöme István idejében szerveződött meg, olyan ütemben, ahogy az uralkodó kierjesztette hatalmát a Kárpát-medence egészére. A későbbi hagyomány tíz püspökség alapítását kapcsolja István király uralkodásához.

A koronázással egyidejűleg (1001-ben) történt meg az **önálló magyarországi egyháztartomány** (az első, vagyis az esztergomi **érsekség**) felállítása. Esztergom első érseke Domokos volt, azonban róla a nevén kívül semmi egyebet nem tudunk. A leghosszabb ideig Asztrik töltötte be az esztergomi érseki pozíciót, 1007-től körülbelül 1036-ig, valószínűleg maga az *érsek* szavunk is az ő nevéből származik. István a későbbiekben feltehetőleg még egy érsekséget alapított, Kalocsa valószínűleg 1030 körül válhatott második érseki központtá.

Az esztergomi érseki tartományhoz tartozó első **püspökségek** székhelyei Veszprém és Győr lehettek. E három **egyházmegye** (az esztergomi, a veszprémi és a győri) valószínűleg lefedte István 1000 körüli országának területét: Esztergom a Duna vonalától északra eső területeket, Veszprém és Győr pedig a Dunántúl egészét felölelte. A továbbiakban valószínűleg 1003 körül, az erdélyi Gyula legyőzése után létesült az erdélyi egyházmegye (amelynek központja később Gyulafehérvár lett), 1009 körül a pedig a kalocsai, az egi és a pécsi egyházmegyék (és az itteni püspökségek). A váci, bihari és csanádi egyházmegyék később alakultak meg.

Szent István idején azonban nem csak az egyházszervezet legfelsőbb szintjeit alakította ki, hanem a középső és az alsó szinteket is. A szervezet középső szintjét az **esperességek és a káptalanok** jelentették. Noha István korában a források szerint ez a középső egyházszervezeti szint még csak nyomokban volt jelen, az ő nevéhez fűződik a legkorábbi káptalan, a székesfehérvári prépostság megalapítása. Ezt a prépostságot István az alapításakor kivette a püspöki fennhatóság alól, és saját kápolnájává tette meg, ezzel is megalapozva Székesfehérvár későbbi jelentőségét.

István ugyanakkor hangsúlyt helyezett az egyházszervezet legalsó szintjének megerősítésére is, hiszen uralkodása alatt **falusi plébániák** sora épült ki. Az az előírás, hogy „minden tíz falu építsen egy templomot”, vagy a vasárnapi templomba járás kötelezővé tétele, illetve e rendelkezések megszegésének szigorú büntetése, segítette és meggyorsította az ország lakosságának keresztény életmódra való áttérését.

A Szent István korabeli egyházmegyerendszer, az érsekségekkel és a püspökségekkel

(forrás: www.nkp.hu)

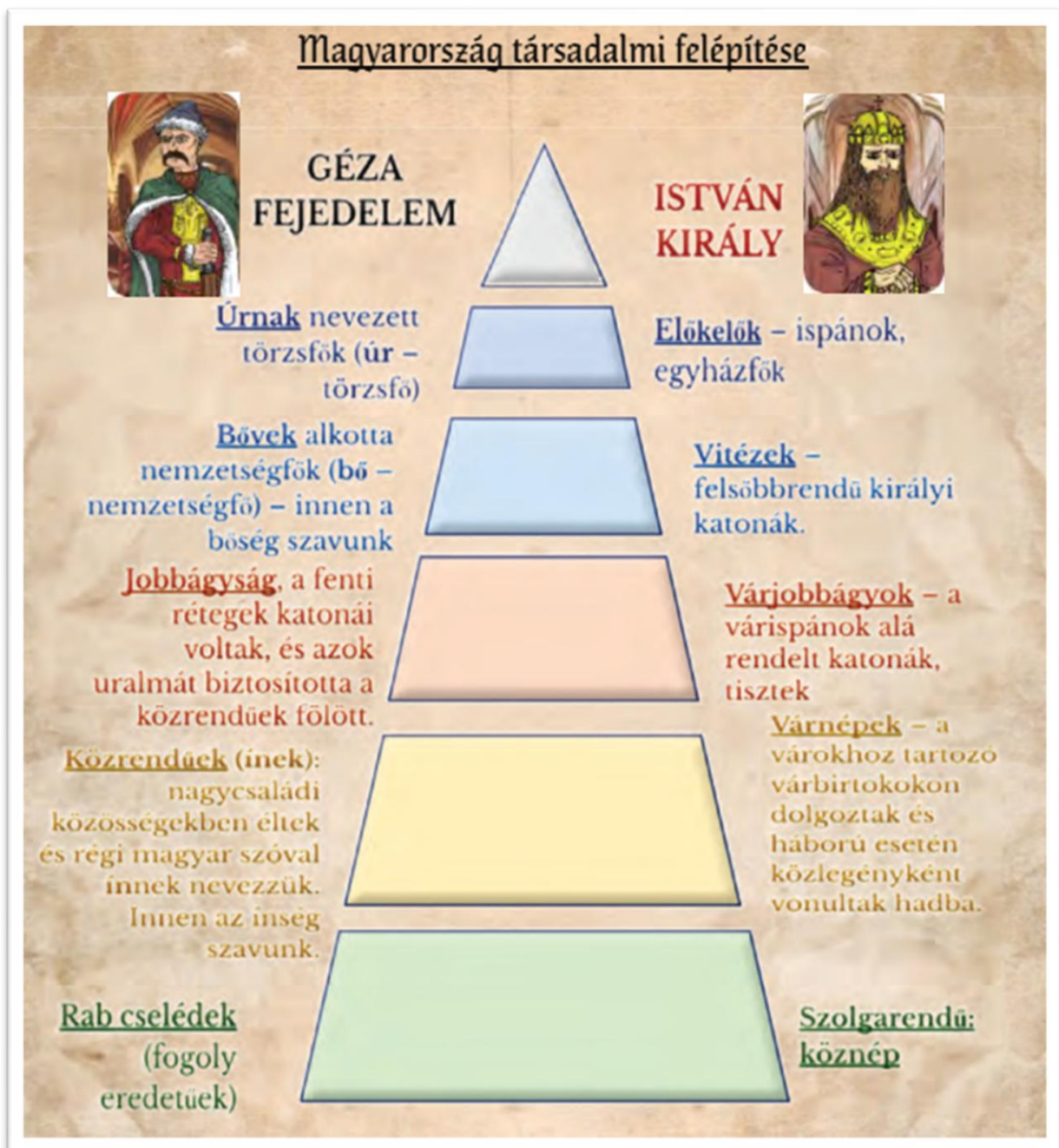
István király kezdeményezésére történtek még az ezredforduló utáni évtizedek **monostoralapításai** is. Pannonhalma már létezett ekkor Szent Márton monostora néven (hiszen a Pannonhalma nevet csak később, a nyelvújítás idején kapta). Az ez utáni legjelentősebb bencés monostort a Vasashegy (ma Zengő) lábánál alapította István király, ez volt a pécsváradi apátság. Az apátság alapítólevele az alapítás évét 1015-re teszi, de a templomot csak 1038-ban szentelték fel. Ezekon kívül István bencés monostort létesített még Bakonybélen is. Ennek első apátja Gellért volt, aki később híres püspök lett. A bakonybéli monostor alapítása 1018 utánra tehető. Az István által alapított monostorok közé tartozik még a zaborhegyi Szent Ipoly-apátság is, azonban ennek pontos alapítási ideje ismeretlen.

A társadalom átalakulása István korában

A 11. század (vagyis az 1000-es évek) elejéig a magyar társadalomban minden szabad ember valamelyik nemzetséghez tartozott. A 13. század okleveleiben azonban már csak a birtokkal

rendelkező úri nemzetségek szerepelnek. A nemzetségek átalakulása tehát valamikor ezt megelőzően történt meg. Valószínűsíthető, hogy a nemzetségek előkelői (például a nemzetségfők) a nemzetség vagyonát, vagy annak egy részét a saját magánvagyonukká tették, így a nemzetség más tagjai már nem voltak jogosultak úgy részesülni a vagyonból, mint korábban. István törvényei alapján pedig, ha mégis hozzányúltak a vagyonhoz, az már lopásnak számított, ez pedig akár a szabadságuk, vagy legrosszabb esetben az életük elvesztésével is járhatott.

A társadalmon belül a szabadok és a szolgák között húzódott a legélesebb határvonal. A szabadok is könnyen kerülhettek olyan helyzetbe, hogy elvesztették szabadságukat, és szolgává váltak. Ugyanakkor a szabadság korlátozását jelentette az is, amikor a vármegyék megszervezésekor az ispán számba vette a vármegyéhez tartozó katonaságot és a várnépeket, hiszen ezek a szerepkörök is erős kötöttségekkel jártak az emberek számára.

Magyarország társadalma Géza és István korában

István korában a társadalom felső szintje is átalakult. Az előkelők többféle eredetű csoportból kerültek ki. Az egykori törzsi-nemzetségi előkelők közül azok tartották meg befolyásos pozíciójukat, akik vagyonra tettek szert és támogatták István törekvéseit. Az előkelők között kaptak helyet az István korabeli vendégek is, akik külföldi jövevények voltak és a királytól kapott birtokokkal teremtettek maguknak egzisztenciát Magyarországon. Előkelők voltak az egyházi vezetők is. A világi előkelők legtehetősebb csoportját pedig az ispánok alkották. Rajtuk kívül a vagyonnal rendelkezőkhöz tartoztak még a vitézek is, habár ők sokkal kevésbé lehettek gazdagok, mint az ispánok.

A magyar királyi korona

István király a II. Szilveszter pápától kapott koronával megkoronáztatta magát. A királyi koronát Székesfehérvárott, később Visegrádon, végül a Budavári Palotában őrizték. A korábbi magyar kutatás szerint a magyar királyi korona (corona latina), s latin betűs feliratokkal díszített rekeszszománc apostolképei az ezredforduló táján készültek, talán Rómában. Alsó részét (corona graeca) 1074-77 között VII. (Dukász) Mihály császár ajándékozta I. Géza királyunknak. Görög feliratos rekeszszománc lemezei a konstantinápolyi császári műhelyben készültek.

A jogar

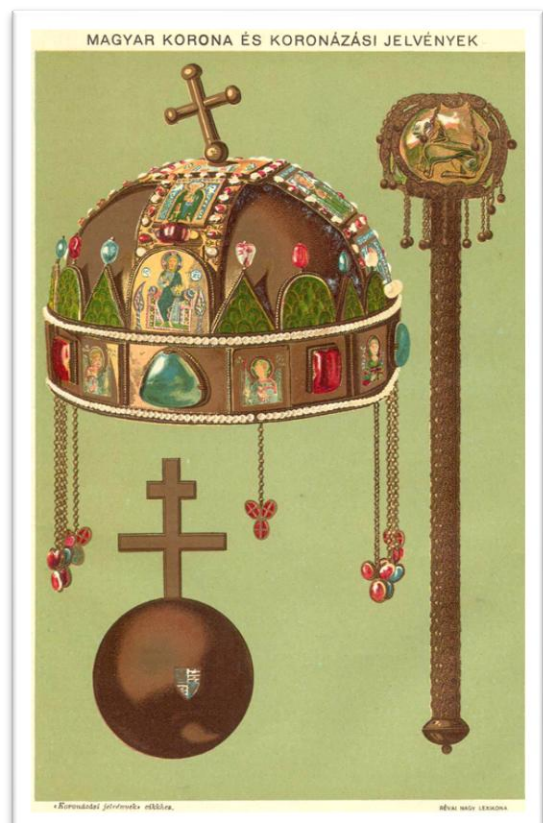
Hegyikristály fejében három oroszlán metszett képe. A kristály gömb foglatát, valamint aranyozott ezüst nyelét arany drótból font filigrán díszíti. XII. sz.-i magyar munka. Egyesek szerint a kristály gömb X. századi fátimida munka.

Az országalma

Kettőskereszttel díszített aranyozott ezüst gömb. A koronázási jelvények legfiatalabb darabja. Zománcdíszes címere alapján, a XIV. sz. első felében Róbert Károly uralkodása alatt készült. A kettőskereszttel díszített országalmát azonban a királyi pecsétek III. Béla korától már ábrázolják. Valószínű tehát, hogy a IV. Károly megkoronázásáig használt országalma egy elveszett XII. sz. végi darab utáinzata.

A koronázási palást

Eredetileg harang alakú miseruha, melyet felirata szerint István király és Gizella királyné 1031-ben ajándékozott a székesfehérvári bazilikának. A bizánci bíborselyemre arany és ezüst fonalakkal készített hímzett gazdag jelenetsorok a Magyarországra betört II. Konrád német császár fölött aratott győzelem megünneplésére a Te Deum gondolatkörét ábrázolják. A XII. sz. végén felmetszették és palásttá alakították át, ekkor készült gyöngydíszes csatja. A miseruha valószínűleg a Veszprém-völgyi görög apácakolostorban készült regensburgi minta felhasználásával.

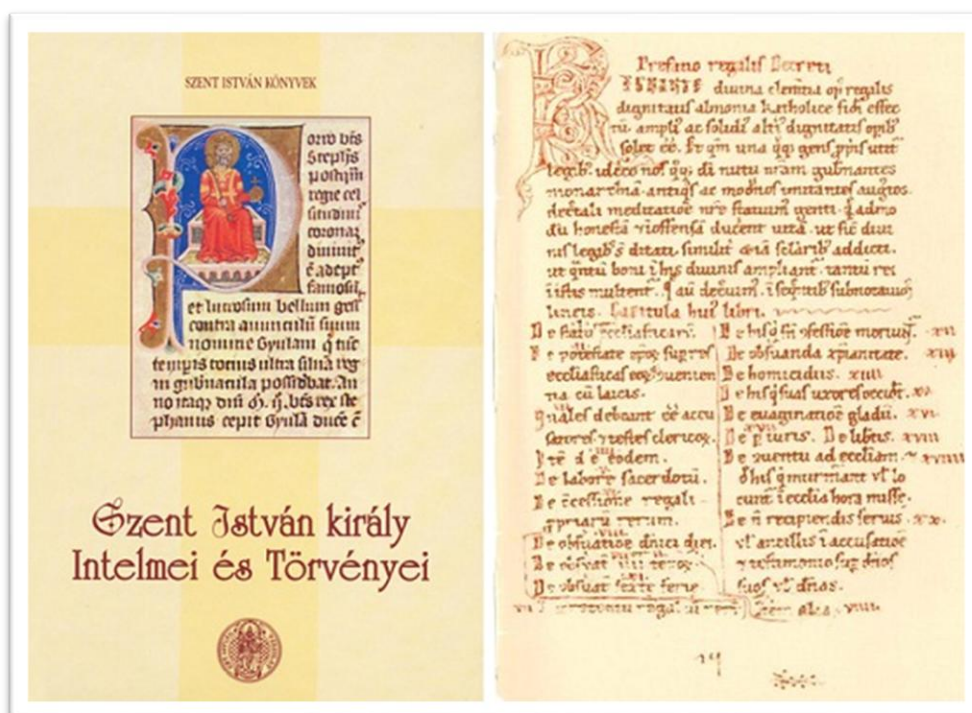
István király államelméleti gondolatai: az Intelmek

István korában a kereszténység felvételével együtt járt az írásbeliség kialakulása is, amely a római katolikus egyházhoz tartozás miatt latin nyelvű volt. István király nevéhez két törvénykönyv keletkezése is kapcsolódik, amelyek 56 paragrafust tartalmaztak az egyházi és világi élet szabályairól.

Hosszú ideig az Intelmeket nem tudták megfelelően értelmezni, és ezt is István törvényeihez sorolták, mivel pontokba szedve tartalmaz bizonyos szabályokat, kívánalmakat. Ma már azonban az Intelmeket államelméleti munkaként tartjuk számon, amelyben István király összefoglalja, és megpróbálja fiának, Imre hercegnek átadni az ország kormányzásáról kialakított gondolatait, véleményét, világlátását. Az Intelmek műfaja az úgynevezett *királytükör*, amely egyúttal a sajátos, 11. század eleji magyar viszonyokat, a kor közgondolkodását, az egyház szerepének fontosságát is bemutatja.

Tíz fejezetből áll, ebből az első három az egyházzal (pontosabban inkább a főpapokkal) foglalkozik. A negyedik-hetedik fejezet a királyi hatalom és a világi emberek közötti kapcsolatokat tárgyalja. Az utolsó három fejezet pedig a jó keresztény király ismérveit, uralkodásra való alkalmasságát ismerteti. Ez az utolsó három fejezet tehát valóban az, aminek címe mutatja: egy erkölcsstanító könyvecske, amely ugyanakkor nagyon is konkrét tanácsokat ad az ország kormányzásának mikéntjéről.

Az Intelmek egy – a korabeli Európában szokatlan módon – toleranciát sugárzó, sok helyen a mai kor egyetemes emberi értékeit előtérbe helyező erkölcsi tanítás, amellyel István király több mint 1000 évvel ezelőtt világosan kijelölte hazánk helyét és fejlődési pályáját a keresztény alapokon nyugvó Európa szerves részeként. Tanítása példaértékű aranyfonál, amely mai korunkban sem vesztett szemernyit sem aktualitásából és emlékezteti rá ismerőit, hogy egyik legnagyobb, államalapító királyunk milyen erkölcsi örökséget hagyott ránk, utódaira, és milyen sorsot szánt közös hazánknak, Magyarországnak.

VI. A vendégek befogadásáról és gyámolításáról

A vendégek s a jövevények akkora hasznot hajtanak, hogy méltán állhatnak a királyi méltóság hatodik helyén. Hiszen kezdetben úgy növekedett a római birodalom, úgy magasztaltattak fel és lettek dicsőségessé a római királyok, hogy sok nemes és bölcs áradt hozzájuk külön-külön tájakról. Róma bizony még ma is szolga volna, ha Aeneas sarjai nem teszik szabaddá. Mert amiként külön-külön tájakról és tartományokból jönnek a vendégek, úgy külön-külön nyelvet és szokást, külön-külön példát és fegyvert hoznak magukkal, s mindez az országot díszíti, az udvar fényét emeli, s a külföldieket a pöffeszkedéstől elrettenti. Mert az egynyelvű és egyszó-kású ország gyenge és esendő. Ennélfogva megparancsolom neked, fiam, hogy a jövevényeket jóakarattal gyámolítsad és becsben tartsad, hogy nálad szívesebben tartózkodjanak, mintsem másutt lakjanak. Ha pedig le akarnád rombolni, amit építettem, vagy szétszórni, amit össze-gyűjtöttem, kétségkívül igen nagy kárt szenvedne országod. Hogy ez ne legyen, naponta na-gyobbítsd országodat, hogy koronádat az emberek nagyságosnak tartsák.

István Intelmeinek hatodik szakasza

X. A kegyességről és az irgalmasságról, valamint a többi erényről

Az erények mértéke teszi teljessé a királyok koronáját, és a parancsok közt a tizedik. Mert az erények ura a királyok királya, miként égi serege áll kereken tíz karból, úgy életed vitele kere-kedjék ki tíz parancsból. Kell, hogy a királyt kegyesség s irgalmasság díszítse, de a többi erény is hassa át és ékesítse. Mert ha a királyt istentelenség és kegyetlenség szennyezi, hiába tart igényt a király névre, zsarnoknak kell nevezni. Ennek okából hát, szerelmetes fiam, szívem édes-sége, sarjam jövő reménysége, kérlek, megparancsolom, hogy mindenütt és mindenekben a sze-retetre támaszkodva ne csak atyafiságodhoz és a rokonságodhoz, vagy a főemberekhez, avagy a gazdagokhoz, a szomszédhoz és az itt lakóhoz légy kegyes, hanem még a külföldiekhez is, sőt mindenkihez, aki hozzád járul. Mert a szeretet gyakorlása vezet el a legfőbb boldogsághoz. Légy irgalmas minden erőszakot szenvedőhöz, őrizd szívedben mindig az isteni intést: "Irgalmassá-got akarok és nem áldozatot." Légy türelmes mindenekhez, nemcsak a hatalmasokhoz, hanem azokhoz, akik nem férnek a hatalomhoz. Azután légy erős, nehogy a szerencse túlságosan fel-vessen, vagy a balsors letaszítson. Légy alázatos is, hogy Isten felmagasztaljon most és a jövő-ben. Légy majd mértékletes, hogy mértéken túl senkit se büntess vagy kárhoztass. Légy szelíd, hogy sohase harcolj az igazság ellen. Légy becsületes, hogy szándékosan soha senkit gyalázat-tal ne illess. Légy szemérmes, hogy elkerüld a bujaság minden büztét, valamint a halál ösztön-zőjét.

Mindez, amit fentebb érintettünk, alkotja a királyi koronát, nélkülük sem itt nem tud senki ural-kodni, sem az örök uradalomba bejutni. Ámen.

István Intelmeinek tizedik szakasza

István, a szent király öröksége

Az Intelmek alapján is láthatjuk, hogy István törekvése az volt, hogy a hatalmát egyetlen fiának, Imre hercegnek adja át a primogenitúra jegyében. Ezt a szándékát azonban nem tudta megva-lósítani, mert Imre 1031-ben, hét évvel apja halálát megelőzően, egy tragikus vadászbalesetben

távozott az élők sorából. Istvánt így 1038-ban bekövetkezett halála után unokaöccse, Orseolo Péter követte a trónon, akit azonban nem fogadtak el általánosan, így uralmát sosem sikerült igazán megszilárdítania. István megkezdett politikájának folytatása, a keresztény magyar állam fennmaradásának biztosítása tehát a későbbi Árpád-házi királyokra maradt. István királyt és Imre herceget 1083-ban I. (később maga is Szent) László királyunk avatta szentté.

Szent Istvánnak a későbbi korokban igazi kultusza alakult ki. Nyugvóhelye, Székesfehérvár, a későbbi koronázások kizárólagos helyszínévé kezdett válni, és minden olyan tárgy nagy jelentőséget kapott, amelynek köze lehetett István király személyéhez.

Ilyen fontos ereklyék többek között a budapesti Országház kupolacsarnokában őrzött Szent Korona, amelyről a 13. században (amikor a szent jelzőt megkapta) még senki sem tudta biztosan, de mindenki hitte, hogy valóban Istváné volt, valamint a Szent Jobb, vagyis István király mumifikálódott jobb kézfeje, amely több hányattatás után ma a budapesti Szent István bazilika Szent Jobb-kápolnájában található.

István emléke a róla szóló mondákban is él tovább; ezek közül néhányat az alábbiakban olvashatunk:

A magyar korona

Nagyon bölcsen, igen jól tudta István király, hogy népét a pusztulástól csak úgy őrizheti meg, ha a nyugati szokásokat és a keresztény vallást az országban meggyökerezteti. Ezért nagy buzgalommal folytatta atyja, Géza fejedelem munkáját, és mint jó pásztor, erős kézzel térítette népét a helyes útra.

Amikor a nyugati országok papjai és szerzetesei meghallották, hogy István király az egész népét megtéríti, nagyon megörültek. Mindjárt felkerekedtek és jöttek, özönlöttek mindenfelől, hogy a pogány magyarokat helyes útra tereljék, tévelygő lelküket Krisztusnak megnyerjék. A nyugati papok és szerzetesek éjt nappá téve fáradoztak, és a sok fáradozást siker koronázta: a magyar nép keresztény hitre tért.

Örömmel látta ezt István király, és azt gondolta, hogy munkájára a pápa úr áldását kéri. Hívatta ez okáért Asztrik apátot, és azt mondta neki:

- Atyám, itt az ideje, hogy munkánkra a pápa úr áldását kérjük. De nem csak pápai áldás, korona is kell a magyar királyoknak, hogy éppen megkoronázzák őket, mint a többi keresztény fejedelmeket. Menj hát Rómába, atyám, és kérj áldást meg koronát a pápa úrtól.

- Úgy legyen ahogy kívánod – mondta az apát, s mindjárt elindult Rómába, hogy a pápa úrtól áldást és koronát kérjen.

De akárhogy sietett, megelőzte az apátot a lengyel fejedelem követe: az is koronát kért a maga uralkodójának, a lengyel fejedelemnek.

Már el is készült a korona a lengyel fejedelem számára, II. Szilveszter pápa éppen el akarta küldeni, amikor egy éjjel csodálatos álmot látott. Álmában az Úr angyala jelent meg előtte, és így szólt hozzá:

- Holnap egy ismeretlen nép követei érkeznek hozzád, akik fejedelmük számára koronát kérnek. Add nekik a kész koronát, mert őket illeti.

Másnap a pápa úr előtt megjelent Asztrik apát, és István király nevében áldást és koronát kért. A pápának eszébe jutottak az angyal szavai és meghajolt Isten akarata előtt. Azt mondotta Asztrik apátnak:

- Én apostoli vagyok, István fejedelem pedig apostol. Ezekkel a szavakkal átadta a szent koronát az apátnak.

Milyen szép ajándékot küldött a pápa úr az első királynak! A magyar korona csillog-villog az aranytól, középen a Megváltó képét, körben pedig az apostolokét mutatja. A Megváltó feje fölött a nap, a hold és a csillagok képe ragyog, mellette két élőfa áll.

A szép fényes koronával az első királyt ünnepélyesen megkoronázták, aztán a koronázási jelvényeket Székesfehérváron ünnepélyesen elzárták. De azért gyakran elővették, mert a sátoros ünnepeken újra meg újra a király fejére tették a koronát. A magyar korona maga az egész ország, hazánk földjének minden gazdagsága, és népének egész boldogsága. Amikor Imre király fegyvertelenül lépett öccsének, Endrének a táborába, senki se mert rá kezét vetni, mert fején volt az ország koronája. Úgy őrizték a régi királyok a koronát, mint a szemük fényét. De amikor a királyság lehanyatlott, a korona fénye is elhalványult.

Amikor az utolsó Árpád-házi király, III. Endre meghalt, három idegen trónkövetelő lépett fel: a cseh Vencel, a német Ottó és az olasz Róbert Károly. Vencel cseh király nagy sereggel tört be az országba, és nemsokára bevonult Buda várába. Ott békés szándékot mutatott: megkérte a magyar urakat illő szóval, engednék meg, hogy fia a magyar királyok minden díszét magára öltse. Csak úgy próbaképpen. A magyar urak beleegyeztek, és a próbából az lett, hogy Vencel király a koronát az összes kincsekkel együtt kivitte az országból.

De már ezt nem tűrhette – Ottó bajor herceg, aki IV. Béla király unokája volt. Megszerezte a koronázási jelvényeket a cseh királytól, azzal útnak indult, hogy Magyarországon megkoronáztassa magát. Éjjel indult útnak, csekély kísérettel vonult, hogy gyanút ne keltsen. Féltette a koronát, erősen féltette, ezért ügyesen elrejtette. Egy hatalmas kulacsba beledugta, a kulacsot pedig szíjjal a nyeregkáphoz erősítette. Így vágatott csekély kíséretével, s hát hajnalban észrevette, hogy a szíj megereszkedett, és üresen lóg a nyeregkápán.

- Elveszett a korona!

Fordulj, vágts visszafelé! Meg kell találni mindenáron! De annyi volt ott az utasember, hogy remélni se lehetett semmit. Majd éppen a koronát hagyják az út szélén heverni! De mégis, milyen szerencse, a kulacs egy pocsolyába esett, ott a herceg egyik csatlósa meg is találta. Nagy volt az öröm: megvan a kulacs s benne a korona!

Mondták is a herceg udvari kísérei:

- Csodát tett az Isten! Most már világos, kit illet a korona! De a katonák csak hümögettek és azt mondták:

Rossz ómen, rossz előjel a korona elvesztése. Hej, ha a korona beszélni tudna! Be sok rablásról, lopásról, csalásról szólhatna!

Erzsébet királyné, Albert király özvegye parancsot adott az egyik udvarhölgynek, hogy lopassa el a koronát. Nem kellett ezt Kottáner Ilonának kétszer mondani! Mindjárt összeszúrta a levelet egy katonával, aki azelőtt lakatos volt, és bevezette a visegrádi várba, ahol a koronát őrizték. De bár őrizték volna! A lakatos meg egy társa éjjel a vár kápolnáján keresztül bejutott a várba. Kottáner Ilona átadta nekik a kulcsokat, maga pedig a kápolnában ájtatosan imádkozott a vállalkozás sikeréért. Jól imádkozott, mert azalatt a két mesterember leszerelte és feltörte a zárat. Csak a korona tokján levő lakatot nem bírták lefűrészelni. Azt aztán kalapáccsal leverték. Akkora volt a zaj, hogy a palota visszhangzott belé, de hiába, mert akkor már nem állt őrség, amely a koronát védelmezte volna.

Amikor a koronát a tokból kivették, a tokot a kályhában elégették, azután egy vörös bársonypárnát fölfejtettek, a toll egy részét kivették belőle, és a koronát belevarrták a párnába. Másnap reggel Kottáner Ilona útnak indult: vitte a koronát a királyné után, Komárom várába. A koronát jól elrejtette, a vörös bársonypárnát egy tehénbőr iszákkal letakarta, és erősen lekötötte. Késő éjjel kelt át a zajló Dunán, megérkezett Komáromba, felkereste a királynét, és átadta neki a koronát. A királyné pedig László fiát, aki akkor háromhónapos volt, Székesfehérvárra vitte, és ott ünnepélyesen megkoronáztatta. De alighogy vége lett a szertartásnak, már futásnak is eredt a gyülekezet, mert Ulászló hadai veszedelmesen közeledtek.

Amikor menekülésre került a sor, a királyné a koronát a csecsemő király bölcsőjében rejtette el. Útközben megszálltak a Mihályi-kastélyban, amely Kapuvár mellett állt. A királyné fel-alá járt a kastélyban, hol az egyik, hol a másik ablakhoz futott, mert félt az üldözőktől. A koronát sem merte magánál tartani. De ugyan hova rejtse? Végre meglátott a kastély kapuja mellett egy fűzfát, annak az odvába rejtette a koronát. Erősen meghagyta Ladányinak, a kastély urának, hogy jól ügyeljen, de maga sem aludt az éjjel, egyre csak azt leste, megvan-e még a korona. Reggel megint elrejtette a csecsemő bölcsőjében, és magával vitte külföldre.

De III. Frigyes császár, aki látta a királyné szorult helyzetét, csak kétezeröttszáz forint zálogdíjat adott a koronáért. Bezzeg amikor Mátyás király vissza akarta váltani, akkor már hetvenezer forintot követelt érte. De mit lehetett tenni? A koronát drága áron kiváltották, s a következő esztendőben az agg Széchy Dénes azzal koronáztatta meg az ifjú Mátyás királyt.

Szalay László nyomán

Szent István király hadjáratai *(A Képes Krónika nyomán)*

Amikor Szent István király a népet keresztény hitre térítette, sok vezér ellene szegült, mert nem akarták elhagyni a pogány hitet. Ezért Szent István király hadat kiáltott a vezérek ellen.

Először Koppány vezért támadta meg, akinek Somogyban volt birtoka. Koppány már Géza fejedelem idejében hatalmas vezér volt, és a fejedelem halála után Istvánt meg akarta öletni, hogy örökségét megszerezze.

Ezért Szent István király összegyűjtötte seregét, és megtámadta Koppány vezért. A őrizetére két főembert, Hontot és Pázmányt. Az egész sereg vezetését a király egy német úrra, Vencellinre bízta. Megkezdődött az ütközet, mindkét részről nagy bátorsággal harcoltak, végül hosszú és véres küzdelem után Szent István király győzelmet aratott.

Ebben a harcban Vencellin ispán levágta Koppány vezért, ezért Szent István nagy birtokkal ajándékozta meg. Szent István király Koppány testét négyfelé vágatta. Testének egyik darabját elküldte az Esztergomi-, másikat a Veszprémi-, harmadikat a Győri-kapuhoz, és a negyediket Erdélybe.

A csata előtt a király fogadalmat tett Istennek, és fogadását híven be is váltotta. Azt fogadta, hogy a Koppány vezér birtokán élő nép gyermekeiből, terméséből és barmaiból örök időkre tizedet adjon Szent Márton klastromának.

Ezután Szent István király híres és eredményes hadat indított nagybátyja ellen, akit Gyulának hívtak. Gyula ebben az időben az erdélyi tartományt kormányozta. Szent István király Gyula vezér seregét legyőzte, magát a vezért, annak feleségét és két fiát elfogadta, és Magyarországra küldte őket. Gyula vezért élete folytaig tömlöcben tartotta, mivelhogy hitében megátalkodott, és a kereszténységre nem hajlott.

Ezután Szent István egész Erdélyt, ezt a hatalmas és gazdag tartományt minden kincsével együtt Magyarországhoz kapcsolta. Márpedig Erdélyt sok folyó öntözi, ezeknek a fövényében aranyat találnak, s annak a földnek az aranya igen jó. Hadat viselt Szent István a híres Tonuzóba ellen is, aki Taksony fejedelem idejében telepedett le az országban. A fejedelem sok földet adott Tonuzóbának, aki hercegi vérből származott.

De amikor Szent István király szóval is biztatta, és a magyarokat mind megkeresztelte, Tonuzóba hitében megátalkodott, és a kereszténységre nem hajlott. Ezért a király elítélte, és feleségével együtt az Abádi-révnél elevenen eltemettette. Sem ő, sem a felesége nem élhet a Krisztusban örökké, de fiúk, Urkund megkeresztelkedett, ő már a Krisztussal él mindörökre.

Amikor a belső ellenséget legyőzte, Szent István hadat indított Keán ellen, aki a bolgárok és a szlávok vezére volt. Keán vezér népei a Balkánon laknak, ezért legyőzésüket a természet megnehezíti: a magyarok itt nehéz, súlyos harcokat vívtak. Végül mégis győzelmet arattak, és az utolsó csatában maga Keán vezér is elesett. Ebben a hadjáratban a király rengeteg kincset szerzett: sok aranyat, gyöngyöt és drágakövet zsákmányolt.

Ebből a sok kincsből Szent István király erősen meggazdagodott, de gazdaságát, minden kincsét az egyházra áldozta. A székesfehérvári székesegyházat, amelyet ő maga alapított, ellátta aranyoltárokkal, -kelyhekkkel, -keresztekkel és színarannyal bevont, drágakövekkel kirakott főpapi öltözetekkel.

István király ítélete *(Szent István legendája nyomán)*

Messze földön emlegették István király igazságos ítéleteit, ezért idegen országokból is sokan eljöttek, hogy a szavát meghallgassák, és amit elrendelt, azt végrehajtsák. Történt egyszer, hogy

hatvan besenyő férfiú útnak indult, és Szent István király udvarába igyekezett. Ahogy illet, gazdag készülettel, sok ajándékkal indultak el, s nemsokára Bolgáriából Magyarországra érkeztek. Ekkor az őrségen álló magyar katonák, akiknek viaszból volt a lelkük, meglátták a besenyők megrakott szekereit, megrohanták a besenyőket, néhányat közülük karddal levágtak, másokat megsebesítettek, és a szekereket teljesen kifosztották. A sebesülteket félholtan az úton hagyták, ők maguk pedig széleseben elvágattak.

Amikor a besenyők magukhoz tértek, tanácskozni kezdtek, hogy mitévők legyenek. Végre úgy határoztak, hogy folytatják az utat, és István király ítéletére bízzák magukat. Véresen, piszkosan álltak a király színe elé. Amikor pedig a király megszólította őket, mind odaborultak a lábához.

István király csodálkozva nézte a porlepett és véres alakokat, és azt kérdezte tőlük:

-Szóljatok, mi a bajotok oka.

-Ó, urunk, - mondták -, mi a te ítéleted meghallgatására indultunk útnak, s lám, elvetemült katonák megtámadtak, és minden pénzünktől, vagyonunktól megfosztottak.

A király ezen nagyon felháborodott, de mint-hogy lelkében bölcs volt, felháborodását sem arcával, sem szavával nem mutatta, hanem indulatait megfékezte. De mindjárt parancsot adott, hogy azokat a katonákat, akik a rablásban részt vettek, meghatározott napon színe elé állítsák. Ez meg is történt.

Istennek törvényét megszegtétek, ártatlan férfiakat meggyilkoltatok, az ország vendégeit kifosztottátok. Ahogy ti cselekedtetek, úgy cselekedjék az Isten veletek énelöttem. Aki a törvényt megszegi, meg kell azt büntetni. Ahogy a halálos ítélet elhangzott, a katonák megragadták a rablókat, és az út mellett kettesével felakasztották őket.

István király a besenyőket bőségesen kárpótolta, minden veszteségüket megtérítette. Mindezt azért cselekedte, mert Magyarországot minden külföldi menedékének szánta, olyan országnak, ahova mindenkinek szabad bejárása legyen, és senki a vendéget bántalmazni, sértegetni, ne merészelje.

Lett is foganatja a király szavának: amíg ő uralkodott, egyetlen vendégnek nem görbült meg még a hajszála sem.

Szent István rejteke *(Trencsényi népmonda nyomán)*

Volt egyszer egy öreg pásztor, aki mindig a Racsa hegy oldalában legeltetett. Nem tartott semmitől, mert vadállat nem volt a közelben. No, ha nem volt, mégis mindennap eltűnt egy bárány a nyájból.

Szólítja az öreg pásztor a bojtárgyereket, és mondja neki:

-Hallod-e fiam! Erre vadállat sohasem jár, mégis mindennap eltűnik egy bárány. Járj utána, s nekem eléreremsd, mert ha nem, csúfat látsz!

Jól van, a bojtárgyerek kezd vigyázódni, hát észreveszi, hogy déltájban egy fehér bárány kapja magát, egyet szökik, azzal megindul, és egy kicsi barlang nyílásában eltűnik. Több se kellett a bojtárlegénynek! Mindjárt utána indult a báránynak, és a szűk folyosón egyre haladt a nyomában. Hát egyszerre a folyosó kitágult, és a bojtár egy nagy, föld alatti üregbe ért.

Abban a föld alatti üregben lovas katonák voltak, mind régi-régi fegyvert viseltek, és mind-egyik aludt a ló hátán. A bojtárfiú először nagyon megijedt, de aztán megbátorodott, és költögetni kezdte a katonákat. De hiszen költögethette, mert egy sem ébredt fel. Akkor a fiú továbbment, s hát egy nagy asztal mellett meglátta Szent István királyunkat, akinek olyan hosszú szakálla nőtt, hogy az asztalt körülérte.

Odamegy a bojtárfiú a királyhoz, s hát látja, hogy az is alszik. Kezdi költeni s azt mondja:

-Ébredjen felséged!-

Megébred erre a szóra a király, de azt mondja:

-Még nincs itt az ideje!-

Akkor a fiú még egyszer próbát tett a vitézekkel, de hiába, mert egyik sem ébredt fel. Mit tehetett? Visszafordult, és a szűk folyosón át visszatért a gazdájához. Szent István azóta is ott rejtőzik a Racsa hegy üregében, és azt várja, hogy mikor szabadíthatja fel a szegény népet.

Koronázási jelvények Budapesten az Országgházban

Feladatok a második fejezethez

1. Szövegértés és ismeretellenőrzés – Jelöld a helyes választ!

1. **Milyen intézkedéssel teremtette meg István a területi alapú irányítást?**
 - a törzsi szövetségek megerősítésével
 - a vármegyerendszer kialakításával
 - a nemzetségek vezetőinek kinevezésével
2. **Melyik két urat támadta meg István uralkodása elején, hogy megerősítse hatalmát?**
 - Ajtonyt és az erdélyi Gyulát
 - Koppányt és Vazult
 - Gézát és Taksonyt
3. **Milyen intézkedéssel támogatta István az egyház anyagi helyzetét?**
 - A tized bevezetésével
 - A robot eltörlésével
 - Az adóemeléssel
4. **Hány falu épített közösen egy templomot István rendelkezése szerint?**
 - öt
 - tíz
 - húsz
5. **Mi volt a várispánság legfőbb feladata?**
 - A kereskedelem szervezése
 - A katonai védelem biztosítása
 - A pénzverés irányítása
6. **Ki állt a vármegye élén?**
 - a nádor
 - az ispán
 - a püspök
7. **Mi volt a kapcsolat a vármegyék és az egyházmegyék között?**
 - ugyanazok a területek tartoztak hozzájuk
 - semmilyen kapcsolat nem volt
 - a vármegye alá tartozott az egyházmegye
8. **Melyik városban alakult meg az első érsekség?**
 - Kalocsa
 - Esztergom
 - Székesfehérvár
9. **Mi volt a „káptalan” szerepe az egyházszerkezetben?**
 - az uralkodó tanácsa volt
 - az egyház középszintű irányító testülete
 - a katonai vezetők gyűlése
10. **Mi volt az „investitúra”?**
 - az ispánok kinevezése
 - a püspökök kinevezésének joga
 - az adószedés rendszere

2. Építsd fel István országát!

- Rajzoljatok nagy csomagolópapírra egy Magyarország-térképet.
- Helyezzétek el rajta a püspökségek központjait (pl. Esztergom, Veszprém, Győr, Kalocsa, Eger, Pécs, Gyulafehérvár)!
- Mindenki válasszon egy várost, és **rajzoljon egy kis templomot vagy várat** oda, ahol az adott püspökség volt.

3. „Templomépítő falvak” – csoportjáték

- Alkossatok **10 fős csapatokat**: ti vagytok a „tíz falu”!
- Közösén készítsétek papírból, kartonból vagy gyurmából **egy kis templomot**.
- A végén meséljétek el, mit szimbolizál a templomotok: békét, összefogást, hitet vagy valami mást?

4. Párosítsd a Szent István Intelmeiből idézett mondatokat aszerint, hogy az uralkodás mely területére vonatkoznak!

„Mert amiként különb-különb tájakról és tartományokból jönnek a vendégek, úgy különb-különb nyelvet és szokást, különb-különb példát és fegyvert hoznak magukkal, s mindez az országot díszíti, az udvar fényét emeli, s a külföldieket a pöffeszkedéstől elrettenti.”

„[...] legelőször azt hagyom meg, tanácsolom, illetve javaslom és sugallom, kedves fiam, hogy a katolikus és apostoli hitet akkora buzgalommal és éberséggel őrizd [...].”

„Légy majd mértékletes, hogy mértéken túl senkit se büntess vagy kárhoytass. Légy szelíd, hogy sohase harcolj az igazság ellen. Légy becsületes, hogy szándékosan soha senkit gyalázattal ne illess. Légy szemérmes, hogy elkerüld a bujaság minden büztét, valamint a halál ösztönztőjét.”

„Ha ők jóindulatúak véled, ellenségtől nem kell félned. Hiszen ha ők megbecsülnek, bátran foghatsz mindenhez, imádságuk ajánl téged a mindenható Istennek.”

„Mert ők országod védőfalai, a gyengék oltalmazói, az ellenség pusztítói, a határok gyarapítói.”

Az erényekről

A kereszténység megtartása

A főpapok tisztelete

Az idegenek befogadásáról

A főemberek és vezérek tisztelete

5. Melyik uralkodó nevéhez köthetők a felsorolt nevek, fogalmak és események?

Géza fejedelem	István király

felesége Gizella volt

római keresztény volt

quedlinburgi követjárás

két törvénykönyv

egyház- és vármegyéket alapított

felesége Sarolt volt

pannonhalmi apát-ság alapítása

bizánci keresztény és pogány is volt

6. Szövegértés és ismeretellenőrzés – Jelöld a helyes választ!

1. Milyen két nagy csoport különböztette meg az embereket István korában?

- Szabadok és szolgák
- Királyok és papok
- Gyerekek és felnőttek

2. Kik voltak a társadalom legelőkelőbb emberei?

- Vitézek
- Ispánok és egyházi vezetők
- Várnépek

3. Milyen könyvet írt István fiának, Imrének tanácsul?

- Krónika
- Intelmek
- Aranybulla

4. Milyen nyelven írták az Intelmeket?

- Magyarul
- Latinul
- Németül

5. Ki követte Istvánt a trónon halála után?

- Szent László
- Orseolo Péter
- Imre herceg

6. Miért nem lett Imre herceg király?

- Mert elutazott Rómába
- Mert fiatalon meghalt egy balesetben
- Mert lemondott a trónról

7. „Társadalomtorony” – építőjáték

- Készítsetek *társadalmi piramist* építőkockákból, papírdobozokból vagy papírcsíkokból!
- Alul legyenek a **szolgák**, fölöttük a **vitézek és várnépek**, legfelül az **urak és az egyház**.
- Írjátok rá a csoportok nevét a szintekre, és beszéljétek meg: ki mit csinált az országban? Beszéljétek át, miért fontos a *társadalmi piramis* minden eleme, és miért nem működhetett volna egyik a másik nélkül.

8. „Történelmi idővonal” – mozgó időutazás

- Készítsetek egy hosszú „idővonalat” a terem padlóján (pl. madzaggal, szalaggal).
- Jelöljétek rajta:
 - Géza fejedelem kora
 - Szent István királysága
 - Imre herceg halála
 - Szentté avatás (1083)
- „Időutazóként” lépkedjétek végig, és mondjatok el egy-egy mondatot, mi történt az adott időpontban, vagy annak környékén.

9. Szerepjáték: Szent István koronázása és a törvények

Játékidő: kb. 5–10 perc

Résztevők: 5–8 gyerek (többet is lehet, szerepeket lehet duplázni)

Szerepek

1. Szent István – a király
2. Főpap – koronázás vezetője
3. Tanácsadók / udvari emberek – segítik a királyt döntéseiben
4. Hírvivő – bejelenti a király törvényeit
5. Falusiak / parasztok – kérdéseket tesznek fel a királynak
6. Lovagok / örök – biztosítják a rendet (opcionális)

Játékszerek / kellékek

- Papírkorona vagy egyszerű kartonkorona
- „Törvénykönyv” (papír, rajzokkal)
- Pálca vagy bot a király kezébe
- Zászló vagy kendő az ország jelképeként

Forgatókönyv

1. Kezdés – A koronázás

- A főpap bevezeti Szent Istvánt a „trónhoz”.
- A hírvivő felolvassa: „Ma Szent István király lesz, hogy vezesse népét és igazságot hozzon az országban.”
- A király felteszi a koronát (vagy a főpap helyezi fel).

2. A nép kérései

- A falusiak/gyerekek kérdéseket tesznek fel a királynak:
 - „Királyunk, hogy véded meg a falvakat?”
 - „Mi lesz a törvény a tolvajokkal?”
- Szent István válaszol röviden, egyszerűen, pl. „Minden falut megvédünk, aki igazságtalan, az törvényt kap.”

3. Törvények kihirdetése

- A hírvivő kihirdeti az új törvényeket (pl. egyszerű, játékos szabályokat):
 - „Minden faluban legyen iskola!”
 - „Mindenki segítse a szegényeket!”
- A gyerekek reagálhatnak: tapsolnak, ujjonganak, vagy feltesznek új kérdéseket.

4. Tanácskozás

- A tanácsadók röviden „megvitatják” a törvényeket.
- Szent István dönt a vitás kérdésekben (pl. ki milyen feladatot végez a faluban).

5. Befejezés

- Az egész „udvar” és a falusiak ünnepelnek.
- A főpap vagy a hírvivő összegzi: „Szent István király igazságot hozott, és az ország egységes lett.”
- A gyerekek tapsolnak, mindenki gratulál a királynak.

10. Szent István Országalapító Hajója (A „Léghajós játék” Szent István korába helyezett változata)

- Eszközigény: nagy csomagolópapír vagy flipchart lap; színes filcek, ragasztó, olló; kis kartonlapok vagy cetlik az értékekhez; opcionálisan: korona, kereszt, pajzs, zászló szimbólumai.
- közös gondolkodás az értékekről (Szent István intelmei és az ország alapelvei alapján); annak felismerése, hogy **mi tartja össze a közösséget és a nemzetet**; a kompromisszum, közös döntéshozatal gyakorlása; élményszerű ismeretszerzés Szent István koráról.
- **A történelmi keret:** Az ezredforduló idején járunk. Szent István király éppen megépíti az új keresztény magyar országot. De hogy az ország hajója biztonságban eljusson a jövőbe, meg kell határoznunk, mely értékek tartják fenn – és melyek azok, amik nélkül is képes tovább haladni. „Mi most Szent István országának tanácsosai vagyunk, és együtt kormányozzuk a Magyarok Hajóját, amely az ország jövőjét szimbolizálja.”
- **A hajó megrajzolása és feltöltése:** A gyerekek közösen rajzolnak egy **nagy hajót (vagy koronás hajót)** a papírra. Ez lesz „Magyarország hajója”.
- **A vezető kérdéseket tesz fel:** Mi tartotta össze István országát?; Milyen értékeket hagyott ránk az **Intelmekben**?; Milyen tulajdonságai voltak a jó királynak? A gyerekek mondhatnak például: hit, törvény, béke, becsület, szeretet, bátorság, igazság, hűség, család, tudás, munka, közösség, ima, kitartás, segítőkészség stb. Ezeket a szavakat a gyerekek **felírják vagy felragasztják** a hajó felső részébe.
- **A vihar – dönteni kell:** Vihar közeleg a Kárpát-medence fölött. A hajó nehéz, és csak akkor maradhat fenn, ha néhány dolgot elengedünk. De vigyázat: ha valamit kidobunk, lehet, hogy az ország is gyengébb lesz nélküle...
- A csoport most **egymás után dönt**, mit tartanak meg és mit „dobnak ki” a hajóból. Minden kiválasztott szó esetében rövid vita következik: Miért fontos ez István országában?; Mi történne, ha nem lenne?; Szent István vajon mit mondana erre?
- Ha valaki **nem tud egyetérteni** egy döntéssel (pl. olyan értéket dobni ki, amit ő fontosnak tart), akkor **„leugorhat a hajóról”**, vagyis kijelenti: „Én e nélkül nem tudnám elképzelni a magyarok országát.” Ő ettől kezdve **nem szól bele a további döntésekbe**, de a játék végén elmondhatja, **miért tartotta meg azt az értéket**.
- **A vihar elül, a hajó megérkezik:** Amikor már csak néhány érték maradt a hajóban, a vezető lezárja: „A hajó megmenekült, és partot ért. Ezek az értékek vitték tovább Szent István országát, és ezek viszik tovább ma is a magyar népet.” A hajón maradt szavakat közösen **arany keretbe rajzolják vagy díszítik**, mint az ország kincseit.
- **Feldolgozás, beszélgetés:** Melyik értéktől volt nehéz megválni?; Mit gondoltok, Szent István melyik értéket tartotta a legfontosabbnak?; Melyik érték segíti ma is a cserkészeket vagy Magyarországot?; Ha ti lennétek a király tanácsosai, mit adnátok még hozzá a hajóhoz?
- **Zárás:** A vezető felolvashatja Szent István egyik valódi gondolatát az *Intelmekből*.

11. Keretmese játékok:

Az első magyar király útja

A foglalkozást egy történeti keretmesével kezditek, ahol a gyerekek „Szent István követői” szerepben egy küldetést teljesítenek.

Keretmese leírás (példa):

„Egyszer régen, amikor Szent István még csak éppen király lett, hívei és barátai mellé gyűltek, hogy segítsék országának megerősítését. Útjára indultak, hogy megtalálják a Törvény Köveit és visszahozzák azokat a királyi udvarba. De az út nem volt könnyű: csapatmunkára, ügyességre és bátorságra volt szükség.”

Ebből kiindulva olyan „állomásos játékokat” tervezhettek, ahol a gyerekek — őrsőkben vagy csapatokban — teljesítik a Szent István korához kapcsolódó feladatokat (pl. kommunikációs kihívások, egyszerű történelmi kvízek, zászlófeladatok stb.). A mesével folyamatosan „előrehaladtok”, és minden állomás egy új részletet ad hozzá a történethez.

A Szent Korona küldetése

A királyi koronát ellopták az udvarból! A ti feladatotok, hogy megtaláljátok, és biztonságban visszajuttassátok Szent Istvánhoz.

Játék menete:

A területen elrejtett „kincskártyák” vagy jelképek (korona, jogar, zászló) vannak. A csapatoknak feladatokat kell teljesíteniük a következő állomásokig: ügyességi próba, rövid történelmi kérdés, rejtvény, vagy csapatmunka.

Minden állomás sikeres teljesítése után kapnak egy „koronarészt” (papírból, kartonból).

A végén a teljes koronát vissza kell juttatni a királyhoz.

12. Záró beszélgetés – Mit tanulhatunk Szent Istvántól?

Üljetek körbe, és mindenki mondjon egy gondolatot, amit Szent Istvántól érdemes megfogadni: pl. „Legyünk igazságosak.”, „Őrizzük a hitünket.”, „Fogadjuk be másokat.”

Felhasznált források:

Nemzeti Köznevelési Portál

Történelem 9. A és B digitális tananyaga.

A magyar nép eredete és az Árpád-kor c. fejezet.

https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_9_nat2020_b/lecke_05_014

és

https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_9_nat2020/lecke_05_016

Nemzeti Köznevelési Portál

Irodalom 6. B digitális tananyaga.

Hősök az irodalomban. A fehér ló mondája c. fejezet.

https://www.nkp.hu/tankonyv/irodalom_6_nat2020_b/lecke_01_004

Font Márta. *Államalapítás 970 – 1038.*

Magyarország története sorozat 2. kötet. Kossuth Kiadó. 2009. Budapest.

A magyar honfoglalás. <https://erettsegi.com/tetelek/tortenelem/a-magyar-honfoglalas/>

A jelen anyagban felhasznált, külön nem hivatkozott képek forrása a Nemzeti Köznevelési Portál vonatkozó tananyagai.